

Г. М. ГЕСТРИН

ОДНА ТЕОРЕМА ПРО ІНТЕГРАЛЬНЕ РІВНЯННЯ ФРЕДГОЛЬМА

Метою даної роботи є розгляд одного випадку рівняння

$$\varphi(x) = \lambda \int_a^b K(x, \xi) \varphi(\xi) d\xi + f(x) \quad (1)$$

з необмеженим ядром, яке може бути зведеним до еквівалентного інтегрального рівняння Фредгольма з неперервним ядром. Перш за все буде дано вивід однієї елементарної формули, яка узагальнює формулу інтегрування частинами. Нехай на проміжку $[a, b]$ задані дві функції $u(x)$ та $v(x)$, з такими властивостями: майже всюди на $[a, b]$ існують Шварцеві похідні $u^{[II]}(x)$ та $v^{[II]}(x)$; нехай далі a' і b' деякі внутрішні точки проміжку $[a, b]$ і в як завгодно малих оточеннях цих точок обидві функції $u(x)$ та $v(x)$ мають неперервні перші похідні $u'(x)$ та $v'(x)$. Додаткові властивості цих функцій з'ясуються в ході доведення. З того, що a' та b' — внутрішні точки проміжку $[a, b]$, випливає, що при достатньо малому h мають сенс інтеграли

$$\left\{ \begin{array}{l} I(h) = \int_{a'}^{b'} \frac{\Delta_h^2 u(x)}{4h^2} v(x) dx; \\ I_1(h) = \int_{a'}^{b'} u(x) \frac{\Delta_h^2 v(x)}{4h^2} dx. \end{array} \right.$$

Запишемо інтеграл $I(h)$ у вигляді інтеграла Стільтьєса

$$I(h) = \int_{a'}^{b'} \frac{\Delta_h^2 u(x)}{4h^2} v(x) dx = \int_{a'}^{b'} v(x) d \int_{a'}^x \frac{\Delta_h^2 u(t)}{4h^2} dt.$$

Легко сформулювати умови прямування інтеграла $I(h)$, до границі: $\int_{a'}^{b'} v(x) u^{[II]}(x) dx$. Ці умови одержуються з відомої теореми Банаха і полягають у наступному:

$$1) \text{ Var}_{a' \leq x \leq b'} \int_{a'}^x \frac{\Delta_h^2 u(t)}{4h^2} dt = \int_{a'}^{b'} \left| \frac{\Delta_h^2 u(t)}{4h^2} \right| dt < M.$$

$$2) \int_{\mu}^{b'} \int_{a'}^t \left\{ \frac{\Delta_h^2 u(x)}{4h^2} - u^{(1)}(x) \right\} dx dt \rightarrow 0 \quad \text{при } h \rightarrow 0, \\ a' \leq \mu \leq b'$$

$$3) \int_{a'}^{b'} \frac{\Delta_h^2 u(t)}{4h^2} dt \rightarrow \int_{a'}^{b'} u^{(1)}(t) dt \quad \text{при } h \rightarrow 0.$$

Для того, щоб виконувалася рівність

$$\lim_{h \rightarrow 0} I_1(h) = \int_{a'}^{b'} u(t) v^{(1)}(t) dt,$$

будемо вимагати існування такої додатньої сумової функції $F(x)$, що для всіх досить малих h буде

$$\left| \frac{\Delta_h^2 v(x)}{4h^2} \right| < F(x).$$

Проводимо далі слідуючі прості перетворення інтеграла:

$$\begin{aligned} \int_{a'}^{b'} u(x+2h) v(x) dx &= \int_{a'+2h}^{b'+2h} u(t) v(t-2h) dt; \\ 2 \int_{a'}^{b'} u(x) v(x) dx &= 2 \int_{a'}^{b'} u(t) v(t) dt; \\ \int_{a'}^{b'} u(x-2h) v(x) dx &= \int_{a'-2h}^{b'-2h} u(t) v(t+2h) dt; \\ I(h) &= \frac{1}{4h^2} \int_{a'+2h}^{b'+2h} u(t) v(t-2h) dt - \frac{2}{4h^2} \int_{a'}^{b'} u(t) v(t) dt + \\ &+ \frac{1}{4h^2} \int_{a'-2h}^{b'-2h} u(t) v(t+2h) dt = \int_{a'+2h}^{b'+2h} u(t) \frac{\Delta_h^2 v(t)}{4h^2} dt + \\ &+ \frac{1}{4h^2} \int_{b'-2h}^{b'+2h} u(t) v(t-2h) dt - \frac{2}{4h^2} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) v(t) dt - \\ &- \frac{2}{4h^2} \int_{b'-2h}^{b'} u(t) v(t) dt + \frac{1}{4h^2} \int_{a'-2h}^{a'+2h} u(t) v(t+2h) dt = \\ &= \int_{a'}^{b'} u(t) \frac{\Delta_h^2 v(t)}{4h^2} dt - \int_{e_h=(a', a'+2h)+(b'-2h, b')} u(t) \frac{\Delta_h^2 v(t)}{4h^2} dt + \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
& + \left\{ \frac{1}{4h^2} \int_{b'-2h}^{b'} u(t) v(t-2h) dt - \frac{1}{4h^2} \int_{b'-2h}^{b'} u(t) v(t) dt \right\} + \\
& + \left\{ \frac{1}{4h^2} \int_{b'}^{b'+2h} u(t) v(t-2h) dt - \frac{1}{4h^2} \int_{b'-2h}^{b'} u(t) v(t) dt \right\} + \\
& + \left\{ \frac{1}{4h^2} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) v(t+2h) dt - \frac{1}{4h^2} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) v(t) dt \right\} + \\
& + \left\{ \frac{1}{4h^2} \int_{a'-2h}^{a'} u(t) v(t+2h) dt - \frac{1}{4h^2} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) v(t) dt \right\} = I_1(h) + \\
& + B_1(h) + B_2(h) + A_1(h) + A_2(h) + \int_{e_h} u(t) \frac{\Delta_h^2 v(t)}{4h^2} dt,
\end{aligned}$$

де через $B_1(h)$, $B_2(h)$, $A_1(h)$, $A_2(h)$ позначені відповідні дужки. Переходячи до границі при $h \rightarrow 0$, знаходимо

$$\lim_{h \rightarrow 0} \int_{e_h} u(t) \frac{\Delta_h^2 v(t)}{4h^2} dt = 0.$$

Обчислимо, наприклад, границю однієї з дужок

$$\begin{aligned}
& \frac{1}{4h^2} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) v(t+2h) dt - \frac{1}{4h^2} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) v(t) dt = \\
& = \frac{1}{2h} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) \frac{v(t+2h) - v(t)}{2h} dt \rightarrow u(a') v'(a').
\end{aligned}$$

Справді

$$\begin{aligned}
& \left| \frac{1}{2h} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) \frac{v(t+2h) - v(t)}{2h} dt - u(a') v'(a') \right| = \\
& = \left| \frac{1}{2h} \int_{a'}^{a'+2h} u(t) \left(\frac{v(t+2h) - v(t)}{2h} - u'(a') \right) dt + \right. \\
& \quad \left. + \frac{1}{2h} \int_{a'}^{a'+2h} v'(a') (u(t) - u(a')) dt \right| \leq
\end{aligned}$$

$$\leq \frac{1}{2h} \int_{a'}^{a'+2h} |u(t)| |v'(t+2\theta h) - v'(a')| dt + \\ + \frac{1}{2h} |v'(a')| \int_{a'}^{a'+2h} |u(t) - u(a')| dt \rightarrow 0 \text{ при } h \rightarrow 0.$$

Аналогічно знайдемо границі інших дужок і одержимо слідуєчу формулу:

$$\int_{a'}^{b'} u^{[n]}(x) v(x) dx = u'(x) v(x) \Big|_{a'}^{b'} - y(x) v'(x) \Big|_{a'}^{b'} + \int_{a'}^{b'} u(x) v^{[n]}(x) dx.$$

Нехай дано інтегральне рівняння

$$\varphi(x) = \lambda \int_{-\pi}^{+\pi} K(x, \xi) \varphi(\xi) d\xi + f(x). \quad (1)$$

Припустимо, що ядро $K(x, \xi)$, як функція від ξ , інтегроване з квадратом, а як функція від x — воно має майже всюди на $[-\pi, \pi]$ другу похідну Шварца $K_{x,2}^{[n]}(x, \xi)$, і при цьому існує така додатня сумовна функція $F(\xi)$, що

$$\left| \frac{D_h^2 K(x, \xi)}{4h^2} \right| \leq F(\xi) \text{ при } |h| < \delta.$$

Крім того, припускається, що в деякій граничній смузі ядро дорівнює нулю.

Вільний член $f(x)$ будемо припускати вимірною обмеженою функцією. Зауважимо одразу, що, не обмежуючи загальності, можна вважати, що $f(x)$ також має Шварцеву похідну. Дійсно, будемо шукати розв'язок рівняння у вигляді $\varphi(x) = z(x) + f(x)$, тоді для $z(x)$ одержимо рівняння

$$z(x) = \lambda \int_{-\pi}^{+\pi} K(x, \xi) z(\xi) d\xi + \lambda \int_{-\pi}^{+\pi} K(x, \xi) f(\xi) d\xi.$$

Новий вільний член, очевидно, має потрібну властивість.

Розглянемо тепер деякий внутрішній квадрат, границя якого лежить в середині тієї смуги, де ядро перетворюється в нуль і сторони якого паралельні до координатних осей. Розглянемо рівняння

$$\varphi^*(x) = \lambda \int_{-\pi+\eta}^{+\pi-\eta} K^*(x, \xi) \varphi^*(\xi) d\xi + f^*(x); \quad (2) \\ K^*(x, \xi) = K(x, \xi);$$

$$f^*(x) = \begin{cases} f(x) & -\pi + \eta \leq x \leq \pi - \eta; \\ 0 & |x| > \pi - \eta. \end{cases}$$

Очевидно, (1) еквівалентно (2).

Розглянемо, нарешті, функцію, що визначається в квадраті рівністю

$$R(x, \xi) = \frac{a_0(x) \xi^2}{4} - \sum_1^{\infty} \frac{a_\kappa(x) \cos \kappa \xi + b_\kappa(x) \sin \kappa \xi}{\kappa^2};$$

$$\frac{\Delta_{hx}^2 R(x, \xi)}{4h^2} = \frac{\Delta_h^2 a_0(x)}{4h^2} \frac{\xi^2}{4} - \sum_1^{\infty} \left(\frac{\Delta_h^2 a_\kappa(x)}{4h^2} \cos \kappa \xi + \frac{\Delta_h^2 b_\kappa(x)}{4h^2} \sin \kappa \xi \right) \frac{1}{\kappa^2};$$

$$a_\kappa(x) = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{+\pi} K(x, \xi) \cos \kappa \xi d\xi;$$

$$\left| \frac{\Delta_h^2 a_\kappa(x)}{4h^2} \right| = \left| \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{+\pi} \frac{\Delta_{hx}^2 K(x, \xi)}{4h^2} \cos \kappa \xi d\xi \right| < \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{+\pi} F(\xi) d\xi.$$

Через те, що у внутрішньому квадраті останній ряд збігається рівномірно відносно h , то можна перейти до границі при $h \rightarrow 0$, після чого одержуємо

$$R_{\xi^2}^{[1]}(x, \xi) = a_0^{[1]}(x) \frac{\xi^2}{4} = \sum_1^{\infty} (a_\kappa^{[1]}(x) \cos \kappa \xi + b_\kappa^{[1]}(x) \sin \kappa \xi) \cdot \frac{1}{\kappa^2}.$$

Внаслідок неперервності окремих членів ряду по ξ , сума ряду є також неперервною функцією ξ .

На підставі теореми Рімана про ряди Фур'є маємо

$$K^*(x, \xi) \sim R_{\xi^2}^{[1]}(x, \xi).$$

Рівняння (2) записується тепер так:

$$\varphi^*(x) = \lambda \int_{-\pi+\eta}^{+\pi-\eta} R_{\xi^2}^{[1]}(x, \xi) \varphi^*(\xi) d\xi + f^*(x). \quad (3)$$

Легко бачити, що $\varphi^*(x)$ має другу похідну Шварца та відповідаючі їй відношення $\left| \frac{\Delta_h^2 \varphi^*(x)}{4h^2} \right|$ обмежені. Щоб примінити до правої частини останньої рівності формулу інтегрування частинами, ми повинні перевірити, що функція $R(x, \xi)$ задовольняє переліченим вище вимогам

Маємо

$$\begin{aligned} \int_{-\pi+\eta}^{+\pi-\eta} \left| \frac{\Delta_{h\xi}^2 R(x, \xi)}{4h^2} \right| d\xi &\leq \int_{-\pi}^{+\pi} \left| \frac{\Delta_{h\xi}^2 R(x, \xi)}{4h^2} \right| d\xi = \int_{-\pi}^{+\pi} \left| \frac{a_0(x)}{2} + \right. \\ &+ \sum_1^{\infty} (a_m(x) \cos m\xi + b_m(x) \sin m\xi) \left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 \left. \right| d\xi \leq \sqrt{2\pi} \left\{ \int_{-\pi}^{+\pi} \left(\frac{a_0(x)}{2} + \right. \right. \\ &+ \sum_1^{\infty} a_m(x) \cos m\xi + b_m(x) \sin m\xi) \left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 \left. \right\}^{\frac{1}{2}} \leq \\ &\leq \sqrt{2\pi} \left\{ \frac{a_0^2(x)}{4} + \sum_1^{\infty} a_m^2(x) + b_m^2(x) \right\}^{\frac{1}{2}} \end{aligned}$$

при кожному фіксованому x . Умову 1 виконано. Звернемося до умови 2.

$$\begin{aligned} \int_{\mu}^{\pi-\eta} \int_{-\pi+\eta}^t \left\{ \frac{\Delta_{h\xi}^2 R(x, \xi)}{4h^2} - K(x, \xi) \right\} d\xi dt &= \int_{\mu}^{\pi-\eta} \int_{-\pi+\eta}^t \left\{ \frac{a_0(x)}{2} + \right. \\ &+ \sum_1^{\infty} (a_m(x) \cos m\xi + b_m(x) \sin m\xi) \left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 - K(x, \xi) \left. \right\} d\xi dt = \\ &= \int_{\mu}^{\pi-\eta} \left\{ \int_{-\pi+\eta}^t \frac{a_0(x)}{2} d\xi + \sum_1^{\infty} \int_{-\pi+\eta}^t (a_m(x) \cos m\xi + \right. \\ &+ b_m(x) \sin m\xi) d\xi \left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 - \int_{-\pi+\eta}^t K(x, \xi) d\xi \left. \right\} dt = \\ &= \int_{\mu}^{\pi-\eta} \left\{ \int_{-\pi+\eta}^t \frac{a_0(x)}{2} d\xi + \sum_1^{\infty} \int_{-\pi+\eta}^t (a_m(x) \cos m\xi + b_m(x) \sin m\xi) d\xi - \right. \\ &- \int_{-\pi+\eta}^t K(x, \xi) d\xi \left. \right\} dt + \int_{\mu}^{\pi-\eta} \sum_1^{\infty} \int_{-\pi+\eta}^t (a_m(x) \cos m\xi + \\ &+ b_m(x) \sin m\xi) d\xi \left[\left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 - 1 \right] dt. \end{aligned}$$

Підінтегральний вираз в першому інтегралі в правій частині дорівнює нулю, бо ряд Фур'є можна інтегрувати почленно. Отже,

$$\begin{aligned} & \lim_{h \rightarrow 0} \int_{\mu}^{\pi-\eta} \int_{-\pi+\eta}^t \left\{ \frac{\Delta_h^2 R(x, \xi)}{4h^2} - K(x, \xi) \right\} d\xi dt = \\ & = \lim_{h \rightarrow 0} \int_{\mu}^{\pi-\eta} \sum_1^{\infty} \int_{-\pi+\eta}^t (a_m(x) \cos m\xi + b_m(x) \sin m\xi) \left(\left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 - 1 \right) d\xi dt = \\ & = \lim_{h \rightarrow 0} \int_{\mu}^{\pi-\eta} \sum_1^{\infty} \frac{a_m(x) \sin m\xi - b_m(x) \cos m\xi}{m} \bigg|_{-\pi+\eta}^t \left(\left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 - 1 \right) dt. \end{aligned}$$

Тут можна перейти до границі під знаком інтеграла. Справді, підінтегральна функція мажорується так:

$$\begin{aligned} & \left| \sum_1^{\infty} \frac{a_m(x) \sin m\xi - b_m(x) \cos m\xi}{m} \bigg|_{-\pi+\eta}^t \left(\left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 - 1 \right) \right| \leq \\ & \leq 2 \sum_1^{\infty} \frac{|a_m(x)| + |b_m(x)|}{m} \leq 2\sqrt{2} \sqrt{\sum_1^{\infty} a_m^2(x) + b_m^2(x)} \cdot \sqrt{\sum_1^{\infty} \frac{1}{m^2}}. \end{aligned}$$

З другого боку, легко показати, що границя підінтегрального виразу дорівнює нулю:

$$\begin{aligned} & \sum_1^{\infty} \frac{a_m(x) \sin m\xi - b_m(x) \cos m\xi}{m} \bigg|_{-\pi+\eta}^t \left(1 - \left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 \right) = \\ & = \sum_1^N \frac{a_m(x) \sin m\xi - b_m(x) \cos m\xi}{m} \bigg|_{-\pi+\eta}^t \left(1 - \left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 \right) + \\ & + \sum_{N+1}^{\infty} \frac{a_m(x) \sin m\xi - b_m(x) \cos m\xi}{m} \bigg|_{-\pi+\eta}^t \left(1 - \left(\frac{\sin mh}{mh} \right)^2 \right). \end{aligned}$$

Виберемо спочатку N настільки великим, щоб

$$\sum_{N+1}^{\infty} (a_m^2(x) + b_m^2(x)) < \frac{\varepsilon^2}{4 \sqrt{\sum_1^{\infty} \frac{1}{m^2}}} \frac{1}{2\sqrt{2}}.$$

А потім візьмемо h настільки малим, щоб перша частина суми не перевищувала $\frac{\varepsilon}{2}$. Таким чином,

$$\lim_{h \rightarrow 0} \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} \int_{-\pi+\eta}^t \left\{ \frac{\Delta_{h\xi}^2 R(x, \xi)}{4h^2} - K(x, \xi) \right\} d\xi dt = 0.$$

Залишається перевірити справедливості останньої умови

$$\lim_{h \rightarrow 0} \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} \frac{\Delta_h^2 R(x, \xi)}{4h^2} d\xi = \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} K(x, \xi) d\xi.$$

Це робиться так само, як і в попередньому випадку. Отже, в формулі (3) можна інтегрувати частинами, і ми приходимо до рівності

$$\varphi^*(x) = \lambda \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} R(x, \xi) \varphi^{*[1]}(\xi) d\xi + f^*(x). \quad (4)$$

Тепер, взявши другу Шварцеву похідну від обох частин рівності (4), одержуємо інтегральне рівняння

$$\varphi^{*[1]}(x) = \lambda \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} R_{x^2}^{[1]}(x, \xi) \varphi^{*[1]}(\xi) d\xi + f^{*[1]}(x). \quad (5)$$

Ядро цього рівняння ще не є неперервною функцією. Тому проінтегруємо рівняння (5) і запишемо його слідуючим чином:

$$\int_{-\pi+\eta}^x \varphi^{*[1]}(t) dt = \lambda \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} \int_{-\pi+\eta}^x R_{t^2}^{[1]}(t, \xi) dt d\xi \int_{-\pi+\eta}^{\xi} \varphi^{*[1]}(\xi) d\xi + \int_{-\pi+\eta}^x f^{*[1]}(t) dt.$$

Введемо такі позначення:

$$\int_{-\pi+\eta}^x \varphi^{*[1]}(t) dt = u(x); \quad \int_{-\pi+\eta}^x R_{t^2}^{[1]}(t, \xi) dt = v(x, \xi); \quad \int_{-\pi+\eta}^x f^{*[1]}(t) dt = g(x).$$

Тоді остання рівність в цих позначеннях запишеться так:

$$u(x) = \lambda \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} v(x, \xi) du(\xi) + g(x), \quad (6)$$

або

$$u(x) = -\lambda \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} u(\xi) v'_\xi(x, \xi) d\xi + u(\xi) v(x, \xi) \Big|_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} + g(x), \quad (7)$$

або

$$u(x) = -\lambda \int_{-\pi+\eta}^{\pi-\eta} v'_\xi(x, \xi) u(\xi) d\xi + v(x, \pi-\eta) u(\pi-\eta) + g(x). \quad (8)$$

Перевіримо неперервність ядра нового рівняння. Ми мали вище

$$R_{\kappa}^{[1]}(t, \xi) = a_0^{[1]}(t) \frac{\xi^2}{4} - \sum_1^{\infty} (a_{\kappa}^{[1]}(t) \cos \kappa \xi + b_{\kappa}^{[1]}(t) \sin \kappa \xi) \cdot \frac{1}{\kappa^2},$$

$a_{\kappa}^{[1]}, b_{\kappa}^{[1]}$ — коефіцієнти Фур'є. Тому

$$v(x, \xi) = \int_{-\pi+\eta}^x a_0^{[1]}(t) dt \frac{\xi^2}{4} - \sum_1^{\infty} \frac{\int_{-\pi+\eta}^x a_{\kappa}^{[1]}(t) dt \cos \kappa \xi + \int_{-\pi+\eta}^x b_{\kappa}^{[1]}(t) dt \sin \kappa \xi}{\kappa^2},$$

$v(x, \xi)$ є неперервною функцією x та ξ .

Далі

$$\int_{-\pi+\eta}^x a_{\kappa}^{[1]}(t) dt = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{+\pi} \int_{-\pi+\eta}^x K_{x^2}^{[1]}(x, \xi) dx \cos \kappa \xi d\xi$$

є також коефіцієнтом Фур'є.

Тому функція $v(x, \xi)$ має неперервну по ξ при кожному фіксованому x похідну

$$\begin{aligned} v'_\xi(x, \xi) &= \sum_1^{\infty} \frac{\int_{-\pi+\eta}^x a_{\kappa}^{[1]}(t) dt \sin \kappa \xi - \int_{-\pi+\eta}^x a_{\kappa}^{[1]}(t) dt \cos \kappa \xi}{\kappa} + \\ &+ \int_{-\pi+\eta}^x a_0^{[1]}(t) dt \frac{\xi}{2} = \int_{-\pi+\eta}^{\xi} \int_{-\pi+\eta}^x K_{\xi^2}^{[1]}(t, \xi) dt d\xi. \end{aligned}$$

Неперервність функції $v'(x, \xi)$ очевидна.

Цими міркуваннями доведено слідуючу теорему.

Теорема. Якщо λ не є власним значенням ядра $K(x, \xi)$, сумовного з квадратом по ξ , який має майже всюди Шварцеву похідну $K_{x^2}^{[1]}(x, \xi)$, і існує така додатня сумовна функція $F(\xi)$, що при досить малих h $\left| \frac{\Delta_{hx}^2 K(x, \xi)}{4h^2} \right| < F(\xi)$ і ядро перетворюється на нуль в деякій граничній смузі квадрату, то рівняння

$$\varphi(x) = \lambda \int_{-\pi}^{+\pi} K(x, \xi) \varphi(\xi) d\xi + f(x)$$

може бути зведеним до еквівалентного інтегрального рівняння з неперервним ядром.